

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แนวคิดเรื่องการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดีไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่เป็นการสะสมความรู้ที่เป็นวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมวลมนุษยชาติเป็นพัน ๆ ปี เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข สามารถประสานประโยชน์และคลี่คลายปัญหาข้อขัดแย้งโดยสันติวิธีและสังคมมีการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางการเมือง การพัฒนาประชาธิปไตย ที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ต้องตื่นตัวและทุ่มเททรัพยากรเพื่อการปฏิรูปการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมของตน ให้ทันโลกทันสมัยตามสภาพแวดล้อมและกติกาใหม่ของสังคม

เนื่องจากภาครัฐในโลกยุคใหม่ต้องปรับลดบทบาทจากผู้ปกครองเป็นผู้ให้บริการและธำรงรักษาความเป็นธรรมในสังคม ภาคประชาชนและภาคเอกชนมีบทบาทในการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมมากขึ้น โดยภาคเอกชนได้ปรับปรุงระบบการบริหารจัดการตามหลักการบริหารงานสมัยใหม่อย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว เพื่อความอยู่รอดและการแข่งขัน ในขณะที่ภาครัฐไม่สามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกที่รวดเร็ว รุนแรง เปิดกว้างและมีการแข่งขันสูงขึ้น ก่อให้เกิดความอ่อนแอ ล้าสมัย ไม่สามารถบริหารจัดการประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดภาวะเศรษฐกิจภายในประเทศตกต่ำ เกิดการหนี้ท่วมทับัน สังคมเสื่อมศรัทธาในเรื่องการบริหารและการทุจริตประพฤติมิชอบในภาครัฐ ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กติกาของสังคมและการบริหารจัดการบ้านเมืองของประเทศจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนตามยุคสมัยโดยมีแนวทางที่เป็นจุดร่วมเช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ที่เหมือนกัน คือ ความสงบสุขของประชาชน เสถียรภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง มีการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล เท่าทันโลก นำไปสู่ความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลกได้ โดยปรากฏใน รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2540 ระบุไว้ชัดเจนในมาตรา 75 ว่า “รัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล จัดระบบงานของกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างรวดเร็วและเท่าเทียมกัน รวมทั้งจัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นให้มีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน” (เดือนเด่น นิคมบริรักษ์, 2541: 15)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ กำหนดขึ้นบนพื้นฐานการเสริมสร้างทุนของประเทศทั้งทุนทางสังคม ทุนเศรษฐกิจ และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เข้มแข็งอย่างต่อเนื่องและยึด “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” โดยนำแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติเพื่อมุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” (สำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2549: 36) “คน” จึงเป็นทั้งเป้าหมายสุดท้ายที่จะได้รับผลกระทบจากการพัฒนาควบคู่กับการเป็นผู้ขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อไปสู่เป้าประสงค์ที่ต้องการและสถานศึกษาก็จะสามารถบรรลุผลที่เป็นเลิศได้ ต้องมีแนวทางปฏิบัติที่ดีในการเรียนรู้ของสถานศึกษาและบุคลากร การเรียนรู้ของบุคลากรในสถานศึกษารวมความถึงการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องของแนวทางที่ใช้อยู่ และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่ช่วยนำไปสู่เป้าประสงค์และแนวทางใหม่ ๆ ที่สำคัญคือ การเรียนรู้จะต้องปลูกฝังลงไปใน การปฏิบัติงานของสถานศึกษาด้วย

สถานศึกษาเป็นองค์กรหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการจัดการการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545 มาตรา 6 ระบุถึงจุดมุ่งหมายของการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา 2547: 5) โดยมีผู้บริหารคอยควบคุมดูแล ให้การจัดการการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีคุณภาพและการปฏิบัติงานของผู้สอนเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นหัวหน้าสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการศึกษา และการสร้างควมมีประสิทธิภาพของสถานศึกษา ภาวะผู้นำเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าผู้นำนั้น ๆ มีคุณสมบัติ ความสามารถ และภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับตำแหน่งเพียงใด และผู้บริหารในฐานะผู้นำของหน่วยงานจะได้รับความร่วมมือด้วยดีได้นั้น ในการบริหารจำเป็นต้องแสดงบทบาทภาวะผู้นำที่เหมาะสมต่อผู้ร่วมงาน เพราะภาวะผู้นำมีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงาน และนอกจากการแสดงบทบาทภาวะผู้นำที่เหมาะสมแล้ว ผู้บริหารยังต้องนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้สถานศึกษามีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้น (อรทัย แสงทอง, 2551: 2)

ที่มาของการเรียนรู้ในสถานศึกษานั้นมาจากความคิดของบุคลากร การวิจัยและพัฒนา การแลกเปลี่ยนความรู้ในวิธีการทำงานที่เป็นเลิศ และการเปรียบเทียบสถานศึกษาที่เป็นเลิศ (Benchmarking) อาจมีนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ประโยชน์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ได้ทางหนึ่งด้วย โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องจงใจให้บุคลากรเห็นประโยชน์ที่สถานศึกษาที่จะได้รับการเรียนรู้ ซึ่งในบางครั้งก็ต้องสร้างแรงจูงใจต่าง ๆ ให้กับบุคลากร รวมถึงการสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2550: 56)

การบริหารจัดการความรู้เป็นกระบวนการสร้างเครื่องมือหรือวิธีการเพิ่มมูลค่าหรือคุณค่าของกิจการในองค์กร กลุ่มบุคคลหรือเครือข่ายของกลุ่มบุคคลหรือองค์กร การบริหารจัดการความรู้ไม่ได้มีความหมายเพียงแค่การนำ "ความรู้" มา "จัดการ" แต่มีความหมายจำเพาะและลึกซึ้งกว่านั้นมาก การบริหารจัดการความรู้ประกอบด้วยกิจกรรมและกระบวนการต่อไปนี้เป็นอย่างน้อย ได้แก่การชูดค้นและรวบรวมความรู้ คัดเลือกเอาไว้เฉพาะความรู้ที่จำเป็น สำหรับการใช้ประโยชน์ ทั้งจากภายในองค์กร และจากภายนอกองค์กร นำมาตรวจสอบความน่าเชื่อถือ และความเหมาะสมกับบริบทของสังคม และขององค์กร ถ้าไม่เหมาะสมก็ดำเนินการปรับปรุงการจัดหมวดหมู่ความรู้ ให้เหมาะสมต่อการใช้งาน การจัดการความรู้ เกิดจากการประมวล สังเคราะห์ และจำแนกแยกแยะสารสนเทศ เพื่อนำไปสู่การตีความและทำความเข้าใจกับสารสนเทศเหล่านั้น จนกลายเป็นความรู้แล้ว ซึ่งความรู้นี้ครอบคลุมทั้งส่วนของความรู้โดยนัย (tacit Knowledge) ที่ซ่อนอยู่ในความคิดของพนักงาน และที่ฝังตัวอยู่ในองค์กรกับความรู้แจ้งชัด (explicit Knowledge) ที่ปรากฏในเอกสารบันทึก หรือรายงานต่าง ๆ ขององค์กร การจัดการความรู้ทั้งสองประเภทนี้ ให้เป็นระบบระเบียบเพื่อให้คนที่ต้องการเข้าถึงได้ง่าย และดึงออกมาใช้ได้โดยสะดวกการจัดการความรู้จะเกิดขึ้นในระดับทีมงาน หรือระดับกลุ่มในองค์กร ที่ต้องการปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกแต่ละคน เพราะการจัดการความรู้จะเกิดขึ้นได้ ต่อเมื่อมีการปฏิสัมพันธ์เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ การจัดการความรู้เป็นกระบวนการในการนำความรู้ที่มีอยู่หรือเรียนรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร โดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ เช่น การสร้างรวบรวม แลกเปลี่ยน และใช้ความรู้ เป็นต้น (สมชาย นำประเสริฐชัย, 2546: 103-107) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การบริหารจัดการความรู้ในสถานศึกษาและบุคลากรในสถานศึกษานั้น เป็นการปรับตัวและพัฒนาตนเองอย่างไม่หยุดนิ่งอันก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับสถานศึกษา ทั้งในด้านผลการดำเนินการ และความพึงพอใจของผู้ปกครองและชุมชน

ในสถานศึกษาการพัฒนาบุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งของการจัดวางระบบงาน หากบุคลากรในสถานศึกษาขาดความรู้ความเข้าใจ มีความรู้ความชำนาญไม่เพียงพอในการปฏิบัติงาน รวมทั้งมีทัศนคติที่ไม่ดี ขาดคุณธรรมจริยธรรมในการทำงาน นั้นย่อมหมายถึงอุปสรรคสำคัญในการปฏิบัติงาน ดังนั้นในบุคลากรในสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องเรียนรู้และได้รับการพัฒนาระบบบริหารจัดการความรู้เพื่อนำผลการเรียนรู้ที่ได้มาปฏิบัติงานในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ บุคลากรเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของสถานศึกษา ไม่มีงานใดจะยากลำบากและมีความไม่แน่นอนเท่ากับการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทั้งนี้บุคลากรมีความต้องการที่แตกต่าง ดังนั้น ความสำคัญจึงอยู่ที่การบริหารและการพัฒนาบุคลากร ซึ่งเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กับการศึกษาคุณ การศึกษาต่อตลอดจนถึงการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การสัมมนาทางวิชาการ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน (เมธี ปิลันธนานท์, 2529: 26)

การดำเนินงานของผู้บริหารนั้นจำเป็นต้องมีกระบวนการในการชักนำบุคคลในองค์กรให้มีความตั้งใจในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ตัดสินใจร่วมกันปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมาย โดยมุ่งให้เกิดความอิสระในการบริหารงาน ซึ่งผู้บริหารจะต้องมีทักษะที่จำเป็นในการบริหารงาน 3 ประการ คือ ทักษะด้านการทำงาน ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะทางด้านความคิด (ไพโรจน์ พรหมสาสน์, 2541: 16-17) นอกจากนี้ ผู้บริหารต้องมีหลักในการดำเนินงานที่เหมาะสม อันจะส่งผลให้ผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความเลื่อมใสศรัทธาตั้งใจปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ดังนั้น การดำเนินงานจะประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารในการนำหลักการบริหารมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลนั้นเป็นการสร้างสังคมที่มีเสถียรภาพที่มั่นคงและสันติตอบสนองความต้องการบริการของรัฐที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาขีดความสามารถโดยมีการส่งเสริมบทบาทให้เกิดการทำงานที่ปราศจากการคอร์รัปชันหรือการไม่นำผลประโยชน์ของสาธารณะมาใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตัว เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และความมีส่วนร่วม อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข

โดยความดังกล่าวสอดคล้องกับความเป็นไทย รัฐธรรมนูญ และกระแสโลกยุคปัจจุบัน (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี, 2542: 9) มีการใช้หลักนิติธรรมในการดำเนินงาน หรือสร้างกรอบในการดำเนินงาน เพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องกับหลักนิติธรรม ลดกฎระเบียบที่มากจนเกินไป ที่เป็นต้นเหตุของการทำงานที่ล่าช้า มีการจัดลำดับความสำคัญของเป้าหมายการดำเนินงานให้ชัดเจนเพื่อให้การจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม มีกระบวนการตัดสินใจที่โปร่งใส มีกฎกติกา มารยาท ในการบริหารงานซึ่งจัดได้ว่าเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชน และภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมไปถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ และฝ่ายธุรกิจ เป็นการบริหารงานยุคใหม่ที่เน้นความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ความรับผิดชอบ ความประพฤดิชอบ การมีส่วนร่วมและกระบวนการยุติธรรม โดยยึดหลักสำคัญพื้นฐาน 6 ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า (วรภัทร โตรณะเกษม, 2541: 19-28) ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ การมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม การเอาใจใส่ในปัญหาของบ้านเมือง มีความกล้าหาญที่จะรับผิดชอบจากการกระทำ ยึดมั่นในความถูกต้องดีงามยึดหลักความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างประหยัด คุ้มค่าเกิดประโยชน์สูงสุดเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบความถูกต้องในการดำเนินงาน (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2542: 75)

การจัดการศึกษาเทศบาลจะเป็นผู้ดำเนินการและบริหารงานโดยสำนักการศึกษา เทศบาลนครหาดใหญ่ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เทศบาลนครหาดใหญ่เป็นเทศบาลที่มีฐานะเป็นเทศบาลนคร สถานศึกษา จึงดำเนินงานบริหารตามนโยบาย พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 มาตรา 11 กำหนดไว้ว่า ส่วนราชการมีหน้าที่พัฒนาความรู้ในส่วนราชการ เพื่อให้มีลักษณะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ โดยต้องรับรู้ข้อมูลข่าวสารและสามารถประมวลผลความรู้ในด้านต่างๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติราชการ ได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว เหมาะสมกับสถานการณ์ รวมทั้งต้องส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความสามารถ สร้างวิสัยทัศน์ และปรับเปลี่ยนทัศนคติของข้าราชการในสังกัด ให้เป็นบุคลากรที่มีประสิทธิภาพและมีการเรียนรู้ร่วมกันทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติราชการของส่วนราชการให้สอดคล้องกับการบริหารราชการให้เกิดสัมฤทธิ์ตามพระราชกฤษฎีกานี้” และมีผลบังคับใช้ โดยกำหนดให้หน่วยงานราชการต้องพัฒนาไปสู่ความเป็นองค์กรเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิจารย์ พานิช (2548 อ้างถึงใน อนงค์ ปันทะโชติ และอรพรรณ ปราบสูงเนิน, 2550: 35) ที่กล่าวว่า ผู้นำระดับสูงขององค์กรมีหลายประการที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการจัดการความรู้ที่สำคัญๆ ได้แก่ การไม่รู้จักและไม่สนใจการจัดการความรู้ การไม่สนับสนุนหรือสนับสนุนแบบไม่จริงจัง การถือประโยชน์ส่วนตัวสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนองค์กรและมีการแย่งชิงอำนาจในหมู่ผู้บริหารระดับสูง หรือไม่สามัคคีกัน เพื่อลดความรุนแรงดังกล่าว องค์กรควรมีการยกย่องและให้รางวัล หน่วยงานย่อยที่มีพฤติกรรมหรือกิจกรรมที่เพิ่มความรู้อื่นๆในองค์กร หรือมีการสื่อสารกับหน่วยงานอื่นอย่างน่าชื่นชมและเกิดผลดีต่อองค์กรตามเป้าหมายหรือปณิธานหลักขององค์กร หรือมีการดำเนินการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

โรงเรียนเทศบาลในสังกัดเทศบาลนครหาดใหญ่ เป็นโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญต่อการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนดัง มาตรา 41 และมาตรา 42 ระบุให้ “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง หรือทุกระดับตามความพร้อมความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น” อีกทั้งให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2547: 25)

โรงเรียนเทศบาล จึงมีการจัดองค์กรและการบริหารจัดการความรู้ด้านหลักธรรมาภิบาลอยู่ แต่ไม่ได้ผ่านกระบวนการบริหารจัดการความรู้ที่เป็นระบบ นั่นเป็นเพราะผู้บริหารและครูยังขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการความรู้ด้านหลักธรรมาภิบาลตามแนวกระบวนการจัดการความรู้ โรงเรียนมีโครงสร้างระบบการบริหารงานทั้ง 7 งาน โดยยึดหลักธรรมาภิบาลตามนโยบายด้านการพัฒนาการเมืองการบริหารของเทศบาลนครหาดใหญ่ ในการบริหารจัดการกระจายอำนาจการบริหารในรูปคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาด้วยระบบสารสนเทศ เพื่อการบริหารสถานศึกษา (ISSM) ของ

กรมส่งเสริมปกครองส่วนท้องถิ่น มีการจัดทำ SWOT วิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของสถานศึกษา เพื่อนำมาจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษา (โรงเรียนเทศบาล ๑, 2552: 19)

ในอีกแง่มุมหนึ่งของสถานศึกษาก็ได้มีการวางแผนโครงการ กิจกรรมที่หลากหลาย การสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมให้กับบุคลากร โดยมีการกำกับ นิเทศ ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง จนสามารถส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้ครบทั้ง 4 ด้านอย่างหลากหลาย ช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาผู้เรียนเป็นรายบุคคล

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ล้วนมีผลกระทบต่อการดำเนินงานของผู้ปฏิบัติงานและสถานศึกษา การพัฒนาการบริหารจัดการความรู้ด้านหลักธรรมาภิบาลในการทำงานจึงคาดว่าจะมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมประสิทธิภาพในการทำงาน ผู้วิจัยในฐานะข้าราชการของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครหาดใหญ่ จึงสนใจศึกษาการบริหารจัดการความรู้ด้านหลักธรรมาภิบาลการทำงานตามความคิดของผู้บริหารและครู เพื่อนำผลการวิจัยเสนอผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาเป็นแนวทางในการปรับปรุงการบริหารจัดการความรู้ให้เหมาะสม ซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานของบุคลากรมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการความรู้ด้านหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครหาดใหญ่
2. เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการความรู้ด้านหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนเทศบาล ๑ (เอ็งเลียงสามัคคี) สังกัดเทศบาลนครหาดใหญ่

คำถามการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีคำถามการวิจัย ดังนี้

1. สภาพการบริหารจัดการความรู้ด้านหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครหาดใหญ่ อยู่ในระดับใด
2. การบริหารจัดการความรู้ด้านหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนเทศบาล ๑ (เอ็งเลียงสามัคคี) สังกัดเทศบาลนครหาดใหญ่ เป็นอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยในครั้งนี้ มีดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารและครูใน โรงเรียนสังกัดเทศบาลนครหาดใหญ่ สถานศึกษาจำนวน 6 แห่ง จำนวนประชากรทั้งหมด 455 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา มี 2 กลุ่ม คือ

1.2.1 กลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการความรู้ด้านหลักธรรมาภิบาลใน โรงเรียนสังกัดเทศบาลนครหาดใหญ่ เป็นผู้บริหารและครูผู้สอนของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครหาดใหญ่ วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง มีหลายขั้นตอน ดังนี้

1) กำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970: 610) จากสถานศึกษา 6 แห่ง จำนวนประชากร 455 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 376 คน

2) แบ่งสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างตามขนาดโรงเรียน โดยวิธีการเทียบบัญญัติไตรยางศ์

3) วิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) จากประชากรกลุ่มเป้าหมาย

1.2.2 กลุ่มตัวอย่างเพื่อการบริหารจัดการความรู้ด้านหลักธรรมาภิบาลใน โรงเรียนเทศบาล ๑ (เอ็งเสียงสามัคคี) ได้กลุ่มตัวอย่างแบบจำเพาะเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 9 คน โดยประยุกต์ใช้ เทคนิควิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

2. ขอบเขตของเนื้อหา การศึกษาในครั้งนี้มี 2 ลักษณะ คือ

2.1 ศึกษาสภาพการบริหารจัดการความรู้ด้านหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครหาดใหญ่ ผู้วิจัยได้นำหลักการจัดการความรู้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2548: 24) มาเป็นแนวทางในการศึกษากระบวนการบริหารจัดการความรู้ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครหาดใหญ่ ซึ่งมีทั้งหมด 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การค้นหาความรู้ (Knowledge Identification) 2) การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition) 3) การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization) 4) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement) 5) การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access) 6) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) และ 7) การเรียนรู้ (Learning)

2.2 การบริหารจัดการความรู้ด้านหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนเทศบาล ๑ (เอ็งเสียงสามัคคี) สังกัดเทศบาลนครหาดใหญ่ โดยใช้แนวคิดการบริหารจัดการความรู้ด้านหลักธรรมาภิบาล ซึ่งประกอบไปด้วย 6 หลัก ตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ได้แก่ 1) หลักนิติธรรม (The Rule of Law) 2) หลักคุณธรรม (Morality) 3) หลักความโปร่งใส (Accountability) 4) หลักการมีส่วนร่วม (Participation) 5) หลักความรับผิดชอบ (Responsibility) 6) หลักความคุ้มค่า (Cost-effectiveness or Economy)

3. ตัวแปร การบริหารจัดการความรู้ด้านหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครหาดใหญ่ มีตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม แบ่งเป็น

- 1) เพศ
- 2) วุฒิการศึกษา
- 3) ตำแหน่ง
- 4) ประสบการณ์ทำงาน
- 5) โรงเรียนที่สังกัด

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 กระบวนการบริหารจัดการความรู้ แบ่งเป็น

- 1) การค้นหาความรู้
- 2) การสร้างและแสวงหาความรู้
- 3) การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ
- 4) การประมวลกลับกรองความรู้
- 5) การเข้าถึงความรู้
- 6) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้
- 7) การเรียนรู้

3.2.2 หลักธรรมาภิบาล แบ่งเป็น

- 1) หลักนิติธรรม
- 2) หลักคุณธรรม
- 3) หลักความโปร่งใส
- 4) หลักการมีส่วนร่วม
- 5) หลักความรับผิดชอบ
- 6) หลักความคุ้มค่า

ตัวแปรอิสระ

สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม

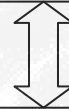
- 1) เพศ
- 2) วุฒิการศึกษา
- 3) ตำแหน่ง
- 4) ประสบการณ์ทำงาน
- 5) โรงเรียนที่สังกัด

ตัวแปรตาม

กระบวนการบริหารจัดการความรู้
(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบ
ราชการ, 2548:24)

- 1) การค้นหาความรู้
- 2) การสร้างและแสวงหาความรู้
- 3) การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ
- 4) การประมวล กลั่นกรองความรู้
- 5) การเข้าถึงความรู้
- 6) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้
- 7) การเรียนรู้

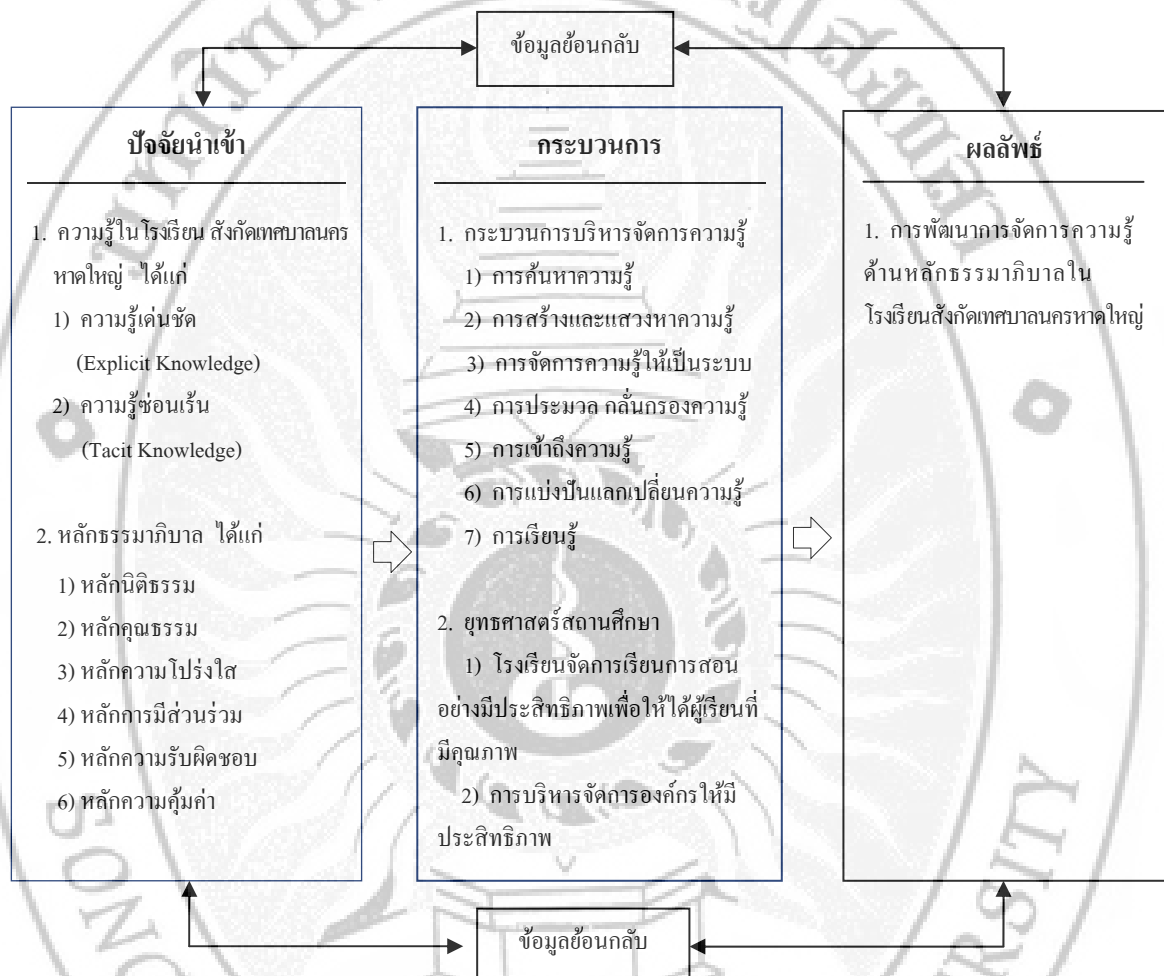
หลักธรรมาภิบาล 6 หลัก ดังนี้

- 1) หลักนิติธรรม
- 2) หลักคุณธรรม
- 3) หลักความโปร่งใส
- 4) หลักการมีส่วนร่วม
- 5) หลักความรับผิดชอบ
- 6) หลักความคุ้มค่า

ภาพ 1 ตัวแปรที่ศึกษา

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการความรู้ด้านหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครหาดใหญ่ ได้แก่

ภาพ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1) ปัจจัยนำเข้า (input) 2) กระบวนการ (process) 3) ผลลัพธ์ (output) โดยมีข้อมูลย้อนกลับ (feedback) ที่มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบทั้งสามส่วน สำหรับองค์ประกอบปัจจัยนำเข้า (input) เป็นความรู้ในโรงเรียนเทศบาล ซึ่งจะมีการบริหารจัดการความรู้โดยกระบวนการต่างๆ ของโรงเรียน เพื่อให้มีการบริหารจัดการความรู้ที่มีคุณภาพต่อไป กระบวนการ (process) นี้ประกอบด้วย กระบวนการบริหารจัดการความรู้ด้านหลักธรรมาภิบาลและยุทธศาสตร์โรงเรียน องค์ประกอบสุดท้ายคือ ผลลัพธ์

(output) ซึ่งจะเป็นผลมาจากกระบวนการ ได้แก่ การพัฒนาจัดการความรู้ด้านหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครหาดใหญ่

นิยามศัพท์เฉพาะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

1. ผู้บริหารในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครหาดใหญ่ หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ฝ่ายวิชาการ หัวหน้างานวิชาการ ให้ปฏิบัติงานแก่ โรงเรียนสังกัดเทศบาลนครหาดใหญ่
2. สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม หมายถึง ตำแหน่งและบทบาทหน้าที่ที่บุคคลได้รับจากการเป็นพนักงานเทศบาล
3. เพศ หมายถึง เพศชายและเพศหญิงของพนักงานเทศบาล ที่เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม
4. วุฒิการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาชั้นสูงสุดของพนักงานเทศบาลที่ผู้ตอบแบบสอบถาม
5. ตำแหน่ง หมายถึง ผู้บริหารหรือครู ของพนักงานเทศบาลที่ผู้ตอบแบบสอบถาม
6. ระยะเวลาปฏิบัติงาน หมายถึง ช่วงระยะเวลาของการปฏิบัติงาน ตั้งแต่เริ่มมีคำสั่งบรรจุแต่งตั้ง จนถึง ณ วันที่ตอบแบบสอบถาม ของพนักงานเทศบาลที่ผู้ตอบแบบสอบถาม
7. การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลปะ นำทรัพยากรการบริหารมาประกอบการตามกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ
8. การบริหารจัดการความรู้ หมายถึง การรวบรวมและพัฒนาความรู้ซึ่งเกิดจากประสบการณ์จากทัศนคติและพฤติกรรมการทำงานของแต่ละบุคคลในโรงเรียน
9. การจัดการความรู้ หมายถึง การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในส่วนราชการซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
10. ความรู้ในองค์กร หมายถึง ข้อมูล (Data) หรือข่าวสาร (Information) ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงประเด็น ซึ่งองค์ความรู้จัดเป็นทรัพย์สินทางปัญญาอย่างหนึ่งขององค์กร สามารถแลกเปลี่ยนทรัพย์สินนี้ ได้ระหว่างบุคคล และทรัพย์สินชนิดนี้สามารถเจริญเติบโตหรือพัฒนาให้เพิ่มพูนได้
11. ความรู้เด่นชัด หมายถึง เป็นความรู้ที่อยู่ในรูปแบบที่เป็นเอกสาร หรือ วิชาการ อยู่ในตำราคู่มือปฏิบัติงาน
12. ความรู้ซ่อนเร้น หมายถึง เป็นความรู้ที่แฝงอยู่ในตัวคน เป็นประสบการณ์ที่สั่งสมมา ยาวนาน เป็นภูมิปัญญา

13. กระบวนการจัดการความรู้ หมายถึง วิธีการกระบวนการที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อดำเนินการจัดการความรู้ และช่วยให้องค์กรสามารถสร้างและจัดการความรู้ทั้งที่มีอยู่เดิมภายในองค์กรและความรู้ใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งประกอบไปด้วย 7 ประการ คือ

13.1 การค้นหาความรู้ หมายถึง องค์กรมีความรู้ใดมีความสำคัญสำหรับองค์กร และจัดลำดับความสำคัญของความรู้เหล่านั้น เพื่อให้องค์กรสามารถวางแผนขอบเขตของการจัดการความรู้ และสามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

13.2 การสร้างและแสวงหาความรู้ หมายถึง การดึงความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างกระจัดกระจายมารวมไว้เพื่อจัดทำเนื้อหาให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการของผู้ใช้

13.3 การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ หมายถึง จัดแบ่งความรู้ประเภทต่าง ๆ เพื่อให้รวบรวมการค้นหา การนำไปใช้ทำได้ง่ายและรวดเร็ว สามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ได้โดยง่าย

13.4 การประมวลและกลั่นกรองความรู้ หมายถึง การปรับปรุงและประมวลผลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจและใช้ได้ง่าย

13.5 การเข้าถึงความรู้ หมายถึง วิธีการในการจัดเก็บและกระจายความรู้เพื่อให้ผู้อื่นใช้ประโยชน์ได้

13.6 การแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หมายถึง การนำความรู้ที่ได้จัดเก็บมาเผยแพร่แบ่งปันและแลกเปลี่ยนกัน

13.7 การเรียนรู้ หมายถึง การเรียนรู้ของบุคลากรและนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาและปรับปรุงองค์กร

14. หลักธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ซึ่งประกอบด้วยหลักสำคัญ 6 ประการ ดังนี้

14.1 หลักนิติธรรม หมายถึง หลักการปกครองโดยใช้กลไกของกฎหมายเป็นสิ่งสูงสุดเพื่อก่อให้เกิดความเป็นธรรมโดยชอบธรรม

14.2 หลักคุณธรรม หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้องสามารถพัฒนาตนเองไปพร้อม ๆ กันจนเป็นนิสัย

14.3 หลักความโปร่งใส หมายถึง การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา และสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้

14.4 หลักความมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการบริหารและดำเนินงานของรัฐทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อที่จะตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

14.5 หลักความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่น และตั้งใจปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ ให้บรรลุผลสำเร็จสอดคล้องตามกฎ ระเบียบขององค์กร ปฏิบัติงานอย่างมีจิตสำนึกต่อหน้าที่ สังคม ประชาชนและประเทศชาติ โดยคำนึงถึงประโยชน์ ของผู้รับบริการ และส่วนรวมเป็นสำคัญ

14.6 หลักความคุ้มค่า หมายถึง การบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัด เพื่อให้ เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในการวิจัยครั้งนี้ มีประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลที่ได้เกี่ยวกับสภาพและแนวทางการบริหารจัดการความรู้ด้านหลักธรรมาภิบาลของ โรงเรียนสังกัดเทศบาลนครหาดใหญ่ เผยแพร่ให้โรงเรียนต่าง ๆ หรือหน่วยงานอื่น สนใจรับทราบและ ใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการความรู้ของโรงเรียน
2. ข้อมูลที่ได้เกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการความรู้ด้านหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียน เทศบาล ๑ เผยแพร่ให้บุคลากรภายในและภายนอกโรงเรียนได้รับทราบและใช้เป็นแนวทางการ บริหารจัดการความรู้ของโรงเรียน